

Reinhold Fahlbeck in memoriam

Jubeldoktor¹ skulle professor Reinhold Fahlbeck blivit i maj 2025 — han disputerade nämligen den 7 december 1974 på avhandlingen *Arbetsprocessrätt: Studier i det fackliga tvisteförhandlandets juridik*² och promoverades i maj 1975. I stället tvingas vi nu säga farväl till en centralgestalt i rättsvetenskapen och en legendarisk Lundaprofessor. Reinhold Fahlbeck, född den 9 juli 1938 i Stockholm, avled den 15 februari 2025, och saknaden är stor.

I sin forskargärning var Reinhold Fahlbeck alltid före sin tid och gränsöverskridande. I doktorsavhandlingen syntes en inkluderande syn på rätten och en breddad syn på källor för rättsvetenskapen; kollektivavtal och förhandlingsordningar. Arbetsprocessrätt kallade han ämnet när han i avhandlingen korsade arbetsrätt och processrätt under Per Olof Boldings handledarskap.³ Årtionden före ”internationalisering” blev en slogan och ett obligatorium internationaliserade Reinhold Fahlbeck forskningen — han tillbringade många och långa perioder som gästforskare i USA (Stanford University), Polen (Jagiellonska universitetet, Kraków) och Japan (Sophia University, Tokyo). Komparativa rättsstudier var ett stort intresse⁴ och att presentera forskningsbaserad kunskap om svensk rätt för en utländsk publik⁵ en prioriterad uppgift. Han konsoliderade arbetsrättens roll i den breda tvärvetenskapliga forskning om arbetsmarknaden som benämns Industrial Relations.⁶ Under hela sin forskargärning breddade Reinhold Fahlbeck sig till nya ämnen och

¹ Dessa minnesord är en något omarbetad version av den presentation av Reinhold Fahlbeck som undertecknad skulle givit på Forskningens dag vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet den 22 maj 2025, med anledning av att han skulle blivit jubeldoktor. Hänvisningarna i denna nekrolog till Fahlbecks *œuvre* är långt ifrån fullständiga och är endast ägnade att ge en första ingång till hans författarskap.

² Stockholm: Norstedts.

³ Reflections on Workplace Discipline in Private Enterprises in Sweden, i Festskrift till Per Olof Bolding, 1992, s. 105–126.

⁴ Comparative Labor Law — Quo Vadis, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, vol. 25:1, 2003, s. 7–20, Pleasures and Torments of Comparative Legal Research. Confessions of an Amateur Practitioner, i Festskrift till Gunnar Karnell, 1999, s. 161–172, East is East and West is West? The Swedish Model for Industrial Relations, 1984, Industrial Relations and Collective Labour Law: Characteristics, Principles and Basic Features, *Scandinavian Studies in Law*, vol. 43, 2002, s. 87–133.

⁵ Bland annat Grievance Settlement Procedures in Swedish Labour Relations, *Scandinavian Studies in Law*, vol. 20, 1976, s. 69–103, (med Tore Sigeman) European Employment & Industrial Relations Glossary: Sweden, Office for Official Publications of the European Communities, 2001, Derogation from Labour Law Statutes under Swedish Law, JT 2006–07 s. 42–56, Electronic Technology and Work: A Swedish Perspective, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, vol. 24, 2002–2003, s. 257–280, Employee Loyalty in Sweden, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, vol. 20, 1998–1999, s. 297–320, Employee Privacy in Sweden, *Comparative Labor Law Journal*, vol. 17, 1995–1996, s. 139–174, Lex Labori — Quo Vadis? The Swedish Experience, i Changing Industrial Relations & Modernisation of Labour Law. Liber Amicorum in Honour of Professor Marco Biagi, 2003, s. 127–138, The Role of Neutrals in the Resolution of Interest Disputes in Sweden, *Comparative Labor Law Journal*, vol. 10, 1988–1989, s. 391–410, Open Heart Surgery: Reform of Labour Mediation Regime in Sweden, *The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, vol. 16/4, 2000, s. 409–427, Past, Present and Future Role of the Employment Contract in Labour Relations in Sweden, i The Employment Contract in Transforming Labour Relations, 1995, s. 77–103.

⁶ Tankar om Industrial Relations som vetenskapsgren, *Statsvetenskaplig tidskrift* 1996 s. 53–76, Reflections on Industrial Relations, *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, vol. 12:4, 1996, s. 289–314.

problem — han började i arbetsrätten och i processrätten för att fortsätta till företagshemligheter⁷, mänskliga rättigheter⁸ och EU-rätt⁹.

Reinhold Fahlbecks forskning spänner över oerhörda vidder och läses alltjämt med stort intresse av rättsvetenskapliga forskare. Han var verksam från tiden då arbetsrätt var ett kollektivavtalat system med Arbetsdomstolen som specialdomstol, över till ”den nya arbetsrätten” under 1970-talet¹⁰ och vidare till EU-arbetsrättens mognadspunkt vid tiden för Laval-målet¹¹ i EU-domstolen. Ständigt aktuell, ständigt analyserande, ständigt diskuterande. Hans publikationslista innehåller oräkneliga verk — monografier, kapitel, läroböcker, recensioner¹², lagkommentarer och artiklar på många olika språk¹³. Hans rättsvetenskap präglades av djärva och egensinniga angreppssätt, och han tog ett stort utrymme i forskarsamtalen om rätten. Att nyfiket utmana nedärvda föreställningar med oklanderlig akribi och detaljerade analyser var hans signum.

Reinhold Fahlbeck blev fil.kand. 1962, jur. kand. 1967¹⁴, tingsmeriterad i Södra Roslags tingsrätt 1967–1968¹⁵, jur.dr och docent i Lund 1974¹⁶. Han blev 1980 adjungerad professor vid Handelshögskolan i Stockholm och 1986 professor vid Juridiska fakulteten i Lund.¹⁷ Han var tredje generationens Lundaprofessor efter fadern Erik¹⁸ (i förvaltningsrätt och statsrätt med folkrätt) och farfadern Pontus¹⁹ (i statsvetenskap). När han pensionerades den 31 juli 2005 förärades han en omfattande festskrift²⁰

⁷ T.ex. Lagen om företagshemligheter. En kommentar och rättsöversikter, Stockholm: Norstedts, 4 uppl., 2019. Sedan denna upplaga har Henrik Bengtsson, Lennart Svensäter och Niklas Selberg anslutit som medförfattare. Företagshemligheter på vandring — Vandringsdegeneration?, JT 2016–17 s. 817–830, Egenmäktigt förfarande, olovligt förfogande, olovligt brukande, företagsspioneri — eller vad?, JT 2001–02 s. 387–393.

⁸ Bed och arbeta: Om religionsfrihet i arbetsliv och skola — Juridik, samhälle, praktik, Malmö: Liber, 2011, Ora et labora: Bed och arbeta — Om religionsfrihet i arbetslivet, TfR 2002 s. 467–549, Ora et labora: Clash of Civilisations, i Essays on Tort, Insurance, Law and Society in Honour of Bill W. Dufwa, vol. 1, 2006, s. 425–443, Ora et labora — On freedom of Religion at the Work Place: A Stakeholder cum Balancing Factors Model, *The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, vol. 20/1, 2004, s. 27–64, Religionsfrihet och mänskliga rättigheter, JT 2014–15, s. 3–27.

⁹ Se bl.a. litteraturen angiven i fotnoterna 7 och 27.

¹⁰ Praktisk arbetsrätt, 3 uppl., 1991. Kollektivavtalets verkningar för utomstående. Kollektivavtalets roll i en ny miljö, i Arbetsrätten i utveckling, Studier tillägnade Folke Schmidt utgivna av Arbetsrättsliga föreningen, 1977, s. 130–146.

¹¹ C-341/05; AD 2004 nr 111, AD 2005 nr 49, AD 2009 nr 89; NJA 2005 not 3.

¹² Ann Numhauser-Henning, Den neoliberal arbetsrätten. Exemplet Chile, JT 1996–97 s. 181–188, Christina Helgesson, Affärshemligheter i samtid och framtid, JT 1999–00 s. 947–952, Boel Flodgren, Fackföreningen och rätten. En jämförande studie av föreningsrätten i Sverige och USA, SvJT 1980 s. 54–64, Kollektiv arbetsrätt i USA (om Svante Nycander, Kriget mot fackföreningarna — en studie av den amerikanska modellen) TfR 1999 s. 866–883; jfr Svante Nycander, Genmäle till Reinhold Fahlbeck, TfR 2000 s. 1038–1043.

¹³ T.ex. japanska, tyska, engelska, polska.

¹⁴ SvJT 1967 s. 588 ff.

¹⁵ Mattias Nilsson & Mattias Bexelius, Till minnet av Södra Roslags tingsrätt: En minnesskrift utgiven av Notarieföreningen vid Södra Roslags tingsrätt, Stockholm: Jure, 2007, s. 282–344.

¹⁶ Sten Edlund, anmälan av Fahlbecks avhandling, SvJT 1974 s. 532 ff.

¹⁷ Lund University Press, Lundaforskare föreläser 19, 1987, s. 56–61.

¹⁸ Håkan Strömberg, Erik Fahlbeck, *Statsvetenskaplig tidskrift* 1976 s. 73–76.

¹⁹ Fredrik Lagerroth, Pontus Fahlbeck in memoriam, *Statsvetenskaplig tidskrift* 1950 s. 295–297.

²⁰ Liber Amicorum Reinhold Fahlbeck, Juristförlaget i Lund, 2005.

som vittnar om hans stora vänkrets och avtryck i rättsvetenskapen i många länder.

Debatter om rättsliga och rättspolitiska frågor engagerade Reinhold Fahlbeck: hur reglera arbetslivet från noll?²¹, lägg ner Arbetsdomstolen!²², är amerikansk arbetsrätt oamerikansk?²³, arbetet går före kapitalet²⁴, den katolska socialläran som grund för arbetsrätten²⁵, samvetsfrihet råder i sjukvården²⁶, Lex Laval — en annan åsikt²⁷, forskning kan bedrivas de lege ferenda²⁸. Hans inlägg var ofta kontroversiella, men ständigt tankeväckande och beaktansvärda. Som person var han vänlig och tillbakadragen, men pennan var alltid vass.

Ämnesvalen var inspirerade och formuleringsglädjen stor i Reinhold Fahlbecks forskarvärv. I artikeln *The Demise of Collective Bargaining in the USA: Reflections on the Un-American Character of American Labour Law* (1994)²⁹ lämnade han ett bidrag till arbetsrätten i USA som alljämt refereras och diskuteras av inhemska forskare.³⁰ Reinhold Fahlbeck har

²¹ Ett revolutionerat arbetsliv? Informationssamhället och arbetslivets omvandling, JT 1997–98 s. 1016–1033.

²² Tankar om arbetsdomstolen — hädiska och andra, i Vänbok till Sten Edlund. Den svenska arbetsrätten i ett nytt Europa, 1993, s. 95–115.

²³ Se artikeln i fotnoten 29 och diskussionen som refereras i fotnoten 30.

²⁴ Arbete kontra kapital. En omvänd tankeövning, i Vänbok till Axel Adlercreutz, 2007, s. 81–89.

²⁵ Kyrkans sociallära — en lära för vår tid? JT 1999–00 s. 312–323. Jfr Familjen — finns den?, JT 2005–06 s. 3–9.

²⁶ Barnmorskedomen — Politiken vann, juridiken förlorade, JT 2017–18 s. 218–227, Politiken vann, juridiken förlorade i barnmorskemålet, *EU & arbetsrätt*, nr 1–2 2017; jfr Sophie Thörne, Nej, Fahlbeck, det var juridiken som vann, *EU & arbetsrätt*, nr 4 2017. Jfr Arbetsdomstolens dom AD 2017 nr 23 och Europadomstolens beslut den 12 mars 2020 om ansökan nr 43726/17 [uppenbart ogrundat; sakprövas ej].

²⁷ Lavalutredningen. En annan åsikt, i Vänbok till Ronnie Eklund, 2010, s. 187–197.

²⁸ Kan forskning bedrivas de lege ferenda? Några ord om vetenskap och den lag som bör införas, JT 2016–17, s. 526–532. Jfr Torben Spaak, Fahlbeck om de lege ferenda-forskning, JT 2016–17 s. 533–541. Diskussionen var föranledd av Harry Salonaho, Förändringsbehov i Finlands arbetslagstiftning och arbetsmarknadsmekanismer, 2015 (diss.).

²⁹ *Berkeley Journal of Employment & Labor Law*, vol. 15, s. 307–334. Jfr *The Demise of Collective Bargaining in the USA. Reflections on the Un-American Character of American Labour Law*, i *The Changing Face of Labour Law and Industrial Relations*. Liber Amicorum for Clyde W. Summers, 1993, s. 47–71.

³⁰ Se härvidlag exempelvis följande inlägg: Marion Crain & Ken Matheny, Labor's Identity Crisis, *California Law Review*, vol. 89:6, 2001, s. 1767–1846, Marion Crain & Ken Matheny, Disloyal Workers and the Un-American Labor Law, *North Carolina Law Review*, vol. 82:5, 2004, s. 1705–1758, Ellen Dannin, NLRA Values, Labor Values, American Values, *Berkeley Journal of Employment and Labor Law*, vol. 26:2, 2005, s. 223–274, Matthew Dimick, Labor Law, New Governance, and the Ghent System, *North Carolina Law Review*, vol. 90:2, 2012, s. 319–378, Marion Crain & Ken Matheny, Beyond Unions, notwithstanding Labor Law, *UC Irvine Law Review*, vol. 4:2, 2014, s. 561–608, Rosetta E. Ellis, Mandatory Arbitration Provisions in Collective Bargaining Agreements: The Case against Barring Statutory Discrimination Claims from Federal Court Jurisdiction, *Virginia Law Review*, vol. 86:2, 2000, s. 307–348, Carlton J. Snow, Building Trust in the Workplace, *Hofstra Labor Law Journal*, vol. 14:2, 1997, s. 465–526, David L. Gregory, & Charles J. Russo, The First Amendment and the Labor Relations of Religiously-Affiliated Employers, *Boston University Public Interest Law Journal*, vol. 8:3, 1999, s. 449–468, James C. Thomas, Right-to-Work: Settled Law or Unfinished Journey, *Loyola Journal of Public Interest Law*, vol. 8:2, 2007, s. 163–224, Thomas C. Kohler, The Notion of Solidarity and the Secret History of American Labor Law, *Buffalo Law Review*, vol. 53:3, 2005, s. 883–924, Marion Crain, An Imminent Hanging, *ABA Journal of Labor & Employment Law*, vol. 26:2, 2011, s. 151–160, Marion Crain, Strategies for Union Relevance in a Post-Industrial

sin outsider-position till trots presenterat forskningsbaserad kunskap om arbetsrätten i USA.³¹ Hans fascination för Japan och allt japanskt får ett högstämt och stillsamt uttryck i den skönlitterära boken *Två möten i samurajernas stad: bilder från Japan* (2004)³².

Han var känd för sin raka och uppriktiga stil. Bland mina tusentals email från Reinhold citerar jag med värme både berömmet — "[d]enna text är alldeles extraordinärt intressant. [...] Du har lyckats skriva något nytt, något bortom allfarvägarna, något som överraskar", och mothugget — "Sätt Dig ned innan Du läser detta! Piskan viner och viner med stor bestämdhet! [...] Du har låtit Dig berusas av Din egen entusiasm och Ditt eget engagemang." Som jag saknar att höra Reinhold Fahlbecks kommentarer om mina och andras texter — jag har lärt mig så kolossalt mycket av honom.

Som kollega var Reinhold Fahlbeck både en solitär och en varmt generös stöttepelare som visade ett djupt engagemang för yngre forskare. Han var handledare och mentor för bland andra Lennart Svensäter³³, Birgitta Nyström³⁴, Annamaria Westregård³⁵, Henrik Bengtsson³⁶ — och undertecknad³⁷. Tacksamheten är stor för allt Reinhold Fahlbeck gett — hans insatser kommer leva vidare under långa tider.

Docent Niklas Selberg

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet

World: Reconceiving Antidiscrimination Rights as Collective Rights, *Labor Law Journal*, vol. 57:3, 2006, s. 158–170, Thomas C. Kohler, Religion in the Workplace: Faith, Action, and the Religious Foundations of American Employment Law, *Chicago–Kent Law Review*, vol. 83:2, 2008, s. 975–994, Jonathan R. Macey, Agency Costs, Corporate Governance, and the American Labor Union, *Yale Journal on Regulation*, vol. 38:1, 2021, s. 311–362.

³¹ Industrial Common Law. Kollektivavtalet i USA, 1986, *Industrial Relations i USA*. Ett porträtt av 'The Land of the Free', 1988.

³² Lund: Vitterlekarna. Recenserad av Dennis Töllborg i *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland*, 2005 s. 232–234.

³³ Anställning och upphovsrätt: om det enskilda anställningsförhållandets reglering och dess grunder samt om konsekvenserna av att framställda resultat omfattas av 1 § upphovsrättslagen, Stockholm: Norstedts, 1991.

³⁴ Medling i arbetstvister: en rättslig studie av det svenska systemet i jämförande nordiskt perspektiv, Stockholm: Norstedts, 1990.

³⁵ Integritetsfrågor i arbetslivet, Lund: Juristförlaget i Lund, 2002.

³⁶ Advokat, partner, Advokatfirman Delphi, Stockholm tillika doktorand i civilrätt vid Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet.

³⁷ Arbetsgivarbegreppet och arbetsrättsligt ansvar i komplexa arbetsorganisationer. En studie av anställningsskydd, diskriminering och arbetsmiljö, Lund: Mediatryck, 2017. I förordet skrev jag "Reinhold Fahlbeck har varit en central gestalt i min utveckling som arbetsrättare. Utan hans uppmuntran i kritiska skeden hade jag inte färdigställt boken." Jfr *The Laws of "Illegal" Work and Dilemmas in Interest Representation on Segmented Labour Markets: A propos irregular migrants in Sweden*, *Comparative Labor Law & Policy Journal*, vol. 35, 2014, s. 247–288.